

Румунія і Голокост: між формальним визнанням і байдужістю

Румыния и Холокост: между формальным признанием и равнодушием

Незабаром після закінчення війни та захоплення влади комуністами Голокост поринув у забуття. Румуни заперечували свою причетність до цього, тим самим пересуваючи провину на зовнішні сили. Відтак німці були звинувачені також у злочинах, скочених румунами. Рідко згадувалося, що відповідальними за знищення євреїв були й румуни, але таких представляли лише «окремими елементами», нетиповими для румунського суспільства.

Після падіння комуністичного режиму (1989 р.) Іон Антонеску, румунський диктатор (1940–1944, страчений 1946 р.), був морально реабілітований і навіть зображеній як геройчний борець проти комунізму. Його іменем називали вулиці, йому ставили пам'ятники. Його відповідальність за Голокост в Румунії ігнорувалася. На багатьох румунів культ Антонеску впливав досить тривалий час.

У 2003 р. після численних політичних скандалів через публічне заперечення Голокосту та внаслідок міжнародного впливу була створена Міжнародна комісія з вивчення історії Голокосту в Румунії; її очолив Елі Візель, який пережив Голокост у Румунії. Причетність Румунії до геноциду євреїв та ромів було встановлено достеменно. Були розроблені освітні програми для викладання історії Голокосту. Пам'ятники Антонеску були прибрані, вулиці знову перейменовані. Щодо шкільного навчання, то тема Голокосту, яка тривалий час взагалі не порушувалася, з 2003 року поступово почала з'являтися у навчальному процесі.

Опитування показують, що багато румунам й досі складно усвідомити свою минувшину. У травні 2015 р. 69% респондентів звинувачували у Голокості Німеччину, і лише 19% вказували також на провину уряду Антонеску. Майже половина населення вбачає в Антонеску великого патріота, а третина вимагає його реабілітації.

Геноцид ромів залишається в забутті

По війні роми, що повернулися з Трансністриї до Румунії, не отримали жодної допомоги від держави. Їх також не називали національною меншиною. Ім не дозволялося створювати національні об'єднання, і не існувало жодної можливості публічно помінати власних жертв геноциду. Не було ані наукових досліджень, ані якихось інтерв'ю з тими, хто пережив геноцид.

Щоправда, після 1989 р. роми отримали статус національної меншини, але в той же час перетворилися на «цапа-відбувайла» на тлі соціальних проблем. Роми виявилися етнічною групою, яку в цій країні ненавиділи найбільш; на початку 1990-х років громади ромів називали великих погromів із убитими та пораненими. Геноцид ромів залишився й надалі невідомим явищем, навіть коли історики почали проводити перші інтерв'ю та публікувати книжки та статті. У 2009 році в центрі Бухаресту було встановлено пам'ятник, що нагадував про вбивства євреїв та ромів за часів Антонеску. Але роми були депортовані з 400 населених пунктів Румунії, в яких немає жодної згадки про ті події. Без відповідних освітніх програм для населення всі існуючі донині заходи є радше формальним та поверховим визнанням згори, без позитивних наслідків для ромів, а особливо для тих, хто пережив геноцид. Ще й сьогодні лише 0,4% населення під словом Голокост розуміють також геноцид ромів.

Роми не отримали від румунських державних установ жодного відшкодування за конфісковане майно. Згідно законодавства тим, хто вижив, передбачена щомісячна допомога у розмірі близько 200 лей (45 євро). Однак органи влади зволікають з наданням цієї допомоги, часто зі свавільних приводів. Вони не приймають ані наукових висновків, ані рішення міжнародних інституцій. Деякі відмови просто абсурдні: приміром, в допомозі відмовляється тому, що ті, хто пережив, не задокументували своє повернення з таборів. Отож румунська держава продовжує зволікати в наданні допомоги багатьох ромам, котрі вижили, попри її, держави, основну відповідальність за страждання цих людей.

Вскоре після окончення Другої світової війни та захвата влади комуністами Холокост був предан забвенню. Румуни отриали свою причастність к нему, перенося тем самым вину на зовнішні сили. Таким образом, немцев обвинили и в злодействиях, совершенных румынами. Изредка упоминалось, что ответственность за уничтожение евреев несли и румыны, но таких представляли как «отдельных элементов», нехарактерных для румынского общества.

После падения коммунистического режима (1989 г.) Ион Антонеску, румунский диктатор (1940–1944, казнен в 1946 г.), был морально реабилитирован и даже представлен как геройский борец против коммунизма. Его именем называли улицы, ему ставили памятники. Его ответственность за Холокост в Румынии игнорировалась. Долгое время культ Антонеску имел влияние на многих румын.

В 2003 г. после многочисленных политических скандалов на почве публичного отриятия Холокоста и в результате международного влияния была создана Международная комиссия по изучению Холокоста в Румынии; ее возглавил Эли Визель, который пережил Холокост в Румынии. Причастность Румынии к геноциду евреев и ромов была достоверно установлена. Были разработаны просветительские программы по преподаванию истории Холокоста. Памятники Антонеску убрали, улицы вновь переименовали. В школьном обучении тема Холокоста, которая долгое время вообще не поднималась, с 2003 г. начала появляться в учебном процессе.

Опросы показывают, что многим румынам до сих пор сложно осознать своё прошлое. В мае 2015 г. 69% респондентов обвинили в Холоксте Германию, и только 19% указывали также на вину правительства Антонеску. Почти половина населения видит в Антонеску великого патриота, а треть требует его реабилитации.

Геноцид ромов остается в забвении

После войны романы, которые возвращались из Транснистрии в Румынию, не получили от государства никакой помощи. Их не признавали также национальной меньшинством. Им не разрешалось создавать национальные объединения, а публично поминать собственных жертв Холокоста не существовало никакой возможности. Не было ни научных исследований, ни каких-либо интервью с теми, кто пережил геноцид.

Правда, после 1989 г. романы получили статус национальной меньшинства, но в то же время стали «козлом отпущения» на фоне социальных проблем. Ромы в этой стране оказались этнической группой, наиболее ненавистной для окружающих; в начале 1990-х годов общины ромов претерпевали масштабные погромы с убитыми и ранеными. Геноцид ромов продолжал оставаться неизвестным явлением, даже когда историки начали проводить первые интервью и публиковать книги и статьи. В 2009 г. в центре Бухареста установили памятник, который напоминает об гибели евреев и ромов в годы правления Антонеску. Однако ромов депортировали из 400 населенных пунктов Румынии, и в них нет никакого упоминания о тех событиях. Без соответствующих просветительских программ для населения все проводимые до сих пор мероприятия являются скорее формальным и поверхностным признанием сверху, без позитивных результатов для ромов, особенно для тех, кто пережил геноцид. Еще и сегодня лишь 0,4% населения страны под словом Холокост понимают также геноцид ромов.

Ромы не получили от румынских государственных органов никакой компенсации за конфискованное имущество. Законодательством для тех, кто выжил, предусмотрена ежемесячная помощь в размере около 200 лей (45 евро). Но осужденные отказывают ромам в помощи, часто по надуманным причинам. Они не хотят слушать ни научных выводов, ни решений международных институтов. Некоторые отказы просто абсурдны: например, в помощи отказывается потому, что вернувшись румынское государство продолжает оттягивать предоставление помощи многим ромам, которые выжили, несмотря на его, государства, основную ответственность за страдания этих людей.

MATERIALELE CONFERINTEI STIINTIFICE MARESALUL ANTONESCU IN ISTORIE SI ISTORIOGRAFIE

Прославляя Антонеску: также в Кишиневе

Прославление Антонеску: также в Кишинёве

31 MAI 2016, CHISINAU
Biblioteca Centrală a BM
"B.P. Hasdeu"

Фотографии: Памятник жертвам Холокоста в Бухаресте
Фотографии: Пам'ятник жертвам Голокосту в Бухаресті

